

Dr. Francesc LLOP i BAYO

Antropòleg

963 856 652 / 636 066 978

Joan Llorenç, 62 – 10

VALÈNCIA

E- 46008 (COMUNITAT VALENCIANA)

083038@gmail.com

València, 10-09-2023

Reflexions arquitectòniques sobre la restauració de les campanes de Sant Bertomeu de Xàbia

El campanar de Sant Bertomeu de Xàbia presenta moltes i diverses peculiaritats des d'un punt de vista arquitectònic.

Alliberada, en part, la sala de campanes, de les enrunes que s'hi havien dipositat, està recuperant poc a poc el seu paper principal com caixa de ressonància de les campanes, el més alt instrument sonor comunitari de Xàbia.

El campanar presenta, en les seues finestres, una peculiaritat poc habitual, i és que la part inferior és més estreta que la superior, ja que els dos laterals serveixen per a suport de les campanes.

No es tracta d'un afegit a posteriori sinó que aquesta mena de pilar adosat forma part de l'obra original.

Les campanes, antigament, anaven sobre els pilars, de manera que el seu esforç en el volteig, que pot arribar verticalment a quatre vegades el seu pes, es repartia directament sobre la fàbrica del campanar, sense perill per a la seua estabilitat.

No obstant, quan es van electrificar les campanes, i com que la distància entre els eixos i la part superior de la truja o jou metàl·lic és superior a l'alçada de les truges de fusta des de l'eix, van haver de baixar el suport, de manera que les campanes pogueren voltejar, a més quan hi havia un fals terra de fusta, a nivell de les finestres. Un altre motiu de baixar els eixos era tenir més a mà les campanes, que no estigueren tan altes, per motius de conservació.

No obstant, aquest canvi de la posició original té efectes negatius sobre la sonoritat de la sala, què és en definitiva la sonoritat de l'instrument.

En l'actualitat cal recuperar la posició inicial dels eixos de les campanes, en la part superior del pilar, on hi havia un encaix – ara tancat – que permet que els braços es troben en línia amb eixa part alta.

És molt important que entre el braç i la fàbrica, pel que fa a la part que gira, hi haja tan sols un cm o dos, no més, perquè la campana quedara encaixada en cas, sempre possible, de trencament dels eixos. Si la distància és major, la campana podria caure, amb conseqüències imprevisibles.

Un altre punt important és el reblit, encara conservat, baix de cada campana. Estem segurs, com va quedar mostrar en el moment de buidar la sala, que sols hi havia un escaló, d'uns 20 cm, baix cada campana, escaló que permetia el toc manual sense perill.

Els escalons actuals, innecessaris, de més de 50 cm, no sols dificulten el toc manual, posant en perill als campaners, sinó que també són un perill per als visitants que, pujats, quedaran front a uns baixos *mamperlats* – és així com els campaners anomenen el petit mur que hi ha baix la campana i que té, sobre tot, efectes acústics.

La imatge adjunta, presa durant les obres, mostra com havien de ser originalment els escalons, de color diferent, amb un reblit de pedres innecessari, i amb un buidat del pilar per posar originalment el coixinet de les campanes. Altres imatges en http://www.campaners.com/php/fotos_campanar.php?numer=537&pag=29 i següents

Francesc LLOP i BAYO (València 1951) és doctor en antropologia social i tècnic jubilat d'etnologia de la Generalitat Valenciana. Ha dedicat tota la seua vida professional a les campanes, els campaners i els tocs i en aquests moments coordina el web <http://campaners.com> possiblement el més especialitzat en aquests temes en tota la xarxa. Ha realitzat nombrosos registres de campanes, entre ells *l'Inventario de campanas de las Catedrales de España* per encàrrec del *Ministerio de Cultura*. Ha fet i ha seguit propostes de restauració en moltíssimes torres de campanes, especialment en les catedrals de València, El Pilar de Zaragoza, Sevilla, Pamplona, Huesca, Murcia o Santiago de Compostela entre altres. En els últims anys està participant en diversos programes internacionals sobre restauració de campanes, especialment a Mèxic.